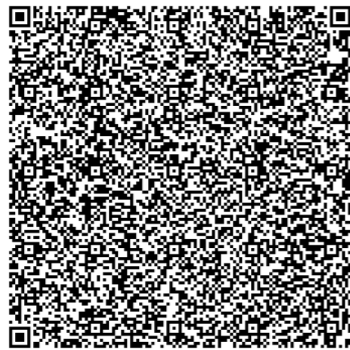

Az a tanulmánykötet, melyet a kezében tart az Olvasó, azokból a kutatási eredményekből mutat be ízelítőt, melyekkel a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont munkatársai jelenleg foglalkoznak. A kötetben helyet kaptak velünk szorosán együttműködő kollégák írásai is, akik egykori vendégkutatóként vagy a főiskola, a Filológiai Tanszék oktató-kutatójaként Kárpátalján végeztek/végeznek nyelvészeti vonatkozású kutatásokat.

Jelen kötet a 2015-ben indult sorozat, a *Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból* III. kötete.

A gyűjteményben szereplő tanulmányok gerincét a többnyelvűség, a regionalitás és a nyelvoktatás egymásra épülő egysége alkotja: a kutatások a nyelvhasználat, az identitás, az oktatás, a nyelvoktatás, a nyelvi jogok, a kárpátaljai etnikai és nyelvi sokszínűség történeti és jelenlegi kérdéseit boncolgatják.

ISBN 978-617-7404-27-8

9 786177 404278

TÖBBNYELVŰSÉG, REGIONALITÁS, NYELVOKTATÁS

SZERKESZTETTE:
MÁRKU ANITA ÉS TÓTH ENIKŐ

TÖBBNYELVŰSÉG, REGIONALITÁS, NYELVOKTATÁS

UNGVÁR, 2017

TÖBBNYELVŰSÉG, REGIONALITÁS, NYELVOKTATÁS

Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti
Kutatóközpont kutatásaiból III.

ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІСТИТУТ ІМ. Ф. РАКОЦІ ІІ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР ІМ. АНТОНІЯ ГОДИНКИ

II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA
HODINKA ANTAL NYELVÉSZETI KUTATÓKÖZPONT

TÖBBNYELVŰSÉG, REGIONALITÁS, NYELVOKTATÁS

Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti
Kutatóközpont kutatásaiból III.

Szerkesztette:

Márku Anita és Tóth Enikő

„RIK-U”
Ungvár, 2017

БК 81.1
УДК 81'27

Az a tanulmánykötet, melyet a kezében tart az Olvasó, azokból a kutatási eredményekből mutat be ízelítőt, melyekkel a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont munkatársai jelenleg foglalkoznak. A kötetben helyet kaptak velünk szorosán együttműködő kollégák írásai is, akik egykori vendégkutatóként vagy a főiskola, a Filológiai Tanszék oktató-kutatójaként Kárpátalján végeztek/végeznek nyelvészeti vonatkozású kutatásokat. Jelen kötet a 2015-ben indult sorozat, a Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból III. kötete. A gyűjteményben szereplő tanulmányok gerincét a többnyelvűség, a regionalitás és a nyelvoktatás egymásra épülő egysége, *egyensúly*a alkotja: a kutatások a nyelvhasználat, az identitás, az oktatás, a nyelvoktatás, a nyelvi jogok, a kárpátaljai etnikai és nyelvi sokszínűség történeti és jelenlegi kérdéseit boncolgatják.

A kötet megjelenését támogatta:

Borítóterv: Márku Anita

A borítón ifj. Hidi Endre *Egyensúly* c. land art alkotása látható

Lektorálta:

Dr. habil. Bartha Csilla,

MTA Nyelvtudományi Intézet, Többnyelvűségi Kutatóközpont

Dr. Beregszászi Anikó,

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Dr. Hámori Ágnes,

MTA Nyelvtudományi Intézet, Többnyelvűségi Kutatóközpont

ISBN 978-617-7404-27-8

© A szerzők, 2017
© A szerkesztő, 2017

Tartalom

Előszó	7
--------------	---

I. Többynnyelvűség

Csernicskó István: <i>Nyelv, gazdaság, társadalom. Globális nyelvek Kárpátalja magyarok lakta végeinek nyelvi tájképében</i>	13
--	----

Tóth Enikő: <i>A 2012-es nyelvtörvény adta jogok és lehetőségek gyakorlati megvalósulása Kárpátalja Beregszászi járásának önkormányzati hivatalaiban</i>	45
--	----

Karmacsi Zoltán: <i>A nyelvi tájkép változásának egy aspektusa</i>	54
--	----

Szakál Imre: <i>„... rendeletek szóról-szóra lefordítassanak...” Hivatali nyelvhasználat Beregszászban 1919–1920-ban</i>	61
--	----

Lechner Ilona: <i>A relevanciaelmélet érvényesülése fordítás során európai uniós szövegeket vizsgálva</i>	73
---	----

Товт Михайло – Черничко Степан: <i>Нові засади мовного регулювання в Україні у дзеркалі конституційно-правового аналізу національного законодавства та міжнародних зобов'язань України</i>	84
--	----

Пилипенко Гліб: <i>Українська мова закарпатських угорців</i>	100
--	-----

Черничко Степан: <i>Русинська – мова або діалект? Освітлення проблеми на основі понять соціолінгвістики</i>	108
---	-----

II. Regionalitás

Hires-László Kornélia: <i>Etnikai kategóriák a beregszásziak mindennapi diskurzusaiban</i>	121
--	-----

Márku Anita: <i>A kárpátaljai magyarok internetes nyelvhasználat: identitás és digitális identitás</i>	137
--	-----

Lengyel Zsolt: <i>Lexikai szomszédossági viszonyok kárpátaljai és magyarországi 10–14 évesek körében</i>	153
--	-----

Bárány Erzsébet: <i>Nyelvi interferencia a kárpátaljai ukrán irodalmi művekben</i>	172
--	-----

Gazdag Vilmos: <i>Nyelvi interferencia a kárpátaljai magyar irodalmi művekben</i>	178
---	-----

III. Nyelvoktatás

Husztai Ilona: <i>A tanárok nyelvtudásszintjének szerepe az angoloktatásban a kárpátaljai magyar iskolákban</i>	189
---	-----

Máté Réka: <i>Tizenegyedik osztályos tanulók idegennyelv-tudásának vizsgálata (kárpátaljai magyar tannyelvű középiskolák példája alapján)</i>	203
Dudics Lakatos Katalin: <i>Az iskolatípus és a nyelvjárási attitűd</i>	213
Черничко Степан: <i>Дискриминация учащихся школ Украины с венгерским языком обучения</i>	223
A kötet szerzői	234

Márku Anita

A kárpátaljai magyarok internetes nyelvhasználata: identitás és digitális identitás

A tanulmányban a kárpátaljai magyar nyelvhaszná-
lók közösségi portálról gyűjtött diskurzusain ke-
resztül mutatom be, miben nyilvánul meg az iden-
titás egy-egy eleme a digitális térben, hogyan
konstruálódik a digitális identitás.

Kulcsszavak: internetes nyelvhasználat, kárpátaljai
kétnyelvűség, digitális identitás

The paper discusses how the Transcarpathian Hun-
garian internet users use the digital platform and
the biggest social network forum – Facebook – as
creative language actors, and how some parts of
identity appear in the digital area.

Keywords: internet language use, Transcarpathian
bilingualism, digital identity

1. Bevezető

Amikor az internet és a közösségi média egyre nagyobb tömegeknek vált hozzáférhetővé, egyre többen kezdték kutatni azt, hogy mi jellemzi a felhasználók viselkedését a digitális térben. A korai kutatások csakúgy, mint az internetes nyelvhasználat vonatkozásában, egy egyedi és új regiszter megjelenését (vö. Crystal 2001, Veszelszki 2011 stb., kritikusan Androutsopoulos 2006: 419, összefoglalóan Márku 2015, 2016), az identitás vonatkozásában is merőben új identitástípus (online/virtuális/digitális), új személyiség konstruálásának lehetőségét vizionálták.

Az identitás kérdésköréről tengernyi szakirodalom van. Az elemi meghatározás szerint: az identitás jelentése – azonosságtudat; annak tudatosítása, hogy 'ki és mi vagyok', sőt először is, hogy 'én – én vagyok'. Az identitásnak fontos alkotóeleme a csoport-hovatartozás, a szűkebb értelemben vett **társas identitás**. A társas identitás egy csoporttal való azonosulás, tehát az 'én' 'mi'-vé alakítása.¹

Az információs korban sokat hallhatunk identitás-vesztésről, különösen a nemzeti, etnikai azonosságtudat vonatkozásában. A szociológusok már az internetkorszak kezdetén rámutattak a korszakot jellemző ellentmondásra a globális hálózatok és a lokális identitás viszonylatában (Barber 1995, Castells 1996/2000, 1997). Egyrészt, a globális áramlások a tőke, a pénzügy, a piac és a média terén egyre inkább meggyengíti azokat a hagyományos pilléreket, amelyek eddig a társadalmat szervezték: mint például a nemzetállam, az állandó munka és a család (Castells 1996/2000). Másrészt, ezeknek a tradicionális autoritásoknak a lerombolása azt a reakciót váltja ki az emberekben, hogy megpróbálják megvédeni kultúrájukat és identitásukat az amorf globalizált kontrolltól (vö. Basma 2011: 200). Castells (1996) szerint „az emberek a globalizálódó világban egyre inkább arra alapozzák saját jelentőségüket, szervezik öntudatukat, hogy kik ők, s nem arra, hogy mit csinálnak”² (idézi Warschauer 2001).

A nyelv és nyelvjárás fontos szereppel bír az identitás alakításában. Ahhoz, hogy valaki egy közösség tagja lehessen, szükséges, hogy nagy tudással (tudatosan vagy tudat alatt)

---

¹ A fogalmat 1950-ben vezette be Erik Erikson. Erikson fejlődéelméletének ötödik szakasza a pubertás, melynek legfontosabb feladata az identitás kialakulása [<https://hu.wikipedia.org/wiki/Identitás>].

² People increasingly organize their meaning not around what they do but on the basis of what they are – Castells (1996).

rendelkezzenek a nyelv társas funkcióiról, társadalmi változatosságáról és képesek legyenek értelmezni ezt (Ochs–Shieffelin évk). A világ nagy részén a többnyelvűség a norma, és a kisebbségi csoportok számára a nyelvek (nyelvjárások) közötti választás „az etnikai hovatartozás szimbóluma, valamint a kommunikáció eszköze” (Heller 1982: 308). A jelenlegi korszakban a nyelv jelöli ki a történelmi és társadalmi határokat, amelyek kevésbé önkényesek, mint a területi határok, de diszkriminálóbba (bár kevésbé exkluzív ez a fajta diszkrimináció), mint a faji vagy etnikai diszkrimináció (Warschauer 2001).

Ha a nyelv egyre fontosabb identitásmarker az információs korban, akkor mi is a szerepe a virtuális térben? Egyrészt, az internet kiemeli a nyelv szerepét, mely egyidejűleg el-tusolja más személyazonosító markerek szerepét, mint a faj, nem, vagy osztály. Mára a nagy nemzeti nyelvek, sőt a kisebbségek nyelve, és a kis nyelvek is megjelen(het)nek a világhálón. Több kihalóban lévő nyelv revitalizációját is a világháló segítségével végzik eredményesen (pl. hawaii, kis finnugor nyelvek (pl. erza)).

Az identitás az online hálózatokban, közösségekben a CMD (computer mediated discourse/számítógép közvetítette diskurzus) által realizálódik, tehát a nyelv mint identitásmarker felértékelődik. Többnyelvű nethasználók esetében a nyelvválasztás segítségével döntéseket hozunk a digitális térben megjelenő identitásunkról is: diskurzusaink során szándékaink szerint újra és újra konstruáljuk személyiségünket.

Malinák szerint is „az identitás formálódása a fejlődésregények zárt elbeszéléseinek mintája szerint már nem értelmezhető. Az egyénnek mindig az aktuális szituációban kell eldöntenie, hogy identitásának mely része élvez prioritást” (Malinák 2008).

Az, hogy az integratív Ént (s annak rétegeit: főleg a külső, a mások számára létező, burokszerű személyiségréteget, de egyes elméletek szerint a belső, magyszerű Selfet is) a másokkal való interakcióinkból és szerepeinkből konstruáljuk, nem új gondolat. A 20. században és annak elején kibontakozó tudományterületek, a pszichológia és a szociológia nagy úttörői George Herbert Mead (1934), s a mögötte sorakozó selfelméletek, mint Baldwin stb., és Vigotszkij (1971) mind-mind a külső, szociális Ént az interakcióból eredeztetik, a személyiség eme rétege a kommunikáció, a nyelv használata által és során konstruálódik, s ehhez adódik valamiféle belsőbb Én. Egyes kutatóknál ez egyfajta lélekpótlékként jelenik meg, egyeseknél a testi identitásból fakad, másoknál pedig ez a belső Én is a másokkal való interakcióból származik (vö. Pléh 2016: 10). Az információs korszakban ez a gondolat kicsit továbblép: nem abból indulunk ki, hogy hogyan konstituálja az Ént a Másikkal való interakció, hanem egy már kialakult személy, hogyan oldódik fel kapcsolat sokaságában. Az emberek egyre kevésbé élnek s dolgoznak csoportokban, s egyre inkább hálózatokban és kapcsolatban (vö. Pléh 2016: 11). A mai intellektuális világ lényeges mozzanata a hálózatok, a hálózati gondolkodás, és a hálózatokba ágyazottság: egyszerre sok társas és társadalmi hálózatban élünk. „Egyszerre van itt szó valós, technikai (telefon, elektromos hálózat), társas (emberek sajátos szövedékei), és szimbolikus hálózatokról” (Pléh 2016: 12). A NET és a WEB egyszerre mindegyik hálózatot felhasználja, egyszerre a globalitás és kisvilágok megteremtője, ami az emberi kapcsolatok, hálózatok egyes vetületeit is (például egy helyen lévő emberek) szimbolikussá, viszonylagossá teszi (vö. Pléh 2016: 12), s ezzel együtt a hálózatban lévő egyén, az individuum és identitása is módosul(hat).

Ebben a tanulmányban egy 2013–2016 között végzett internetes nyelvészeti kutatás részeredményeire térek ki, a kárpátaljai közösségi fórumot használók digitális identitásáról.

2. A kutatásról

A kutatás az MTA Posztdoktori Kutatói Programja³ keretében zajlott, az MTA Nyelvtudományi Intézetének Többszínűségi Kutatóközpontjában Dr. habil Bartha Csilla tudományos munkatárs vezetésével⁴.

A kutatás tervezésekor a következő kérdéseket fogalmaztuk meg a kárpátaljai magyar közösségre vonatkozóan:

- hogyan szerveződnek a gyakorlóközösségek az internetes médiában, a közösségi portálokon;
- hogyan hat az internet a nyelvre, nyelvhasználatra;
- milyen jelenségek (rövidítések, lexikai kölcsönzés, interferencia) és kommunikációs stratégiák, pragmatika sajátosságok (kódváltások, társalgás szervezési-, diskurzus stratégiák) vannak jelen (az internetes, szóbeli, írásbeli) nyelvhasználatban;
- milyen szerepe van az internetnek a nyelvmegtartásban, identitásban;
- hogyan hat az internet az anyanyelvoktatásra (kisebbségi környezetben);
- hogyan hatnak a médiumok a vernakuláris nyelvváltozathoz való viszonyra.

Tehát a kutatás során a nyelvhasználat jelenségeinek vizsgálatán túl, az identitás, a nyelvcsere és nyelvmegtartás problematikája, valamint oktatási kérdések is a figyelem középpontjába kerülnek.

A kutatás módszere: a rendszeres résztvevő megfigyelés és a módszeres gyűjtés (Milroy–Milroy 1985). A legnagyobb közösségi fórum nyilvános üzenőfalán, a különböző zárt és nyílt csoportokban, chat-szobákban folytatott beszélgetésekben „elhangzott” olyan megnyilatkozásokat gyűjtöttem ki, amelyek biztosan kárpátaljai beszélőtől származnak, és kontaktusjelenségeket tartalmaznak.

A gyűjtött nyelvi korpusz 235 diskurzust tartalmaz, melyekben legalább egy-egy beágyazott elem, kölcsönzés, kódváltás (szóértékűtől a többszörösen összetett mondatig) van (orosz, ukrán nyelvből, a kizárólag angol nyelvre váltás vizsgálata nem volt célom), de esetenként az egész diskurzus többszínű (2-4 nyelven is folyhat a társalgás).

A nagy mennyiségű szöveg feldolgozását a hagyományos tartomelemzés **módszereivel** végeztem. Szövegfeldolgozó szoftvereket sajnos nem tudok érdemben használni, mivel a diskurzusokban több nyelv elemei jelennek meg, esetenként többféle írásrendszer (latin és cirill), valamint a kontaktusjelenségek megértéséhez az egész kommunikációs szituációt (hol, mikor, ki, kinek, milyen céllal, mit, milyen hatással) is értelmezni kell. A felhasználók, adatközlők személyiségi jogainak védelmében a példákban a neveknek csak a kezdőbetűit őriztem meg.

Jelen tanulmányban, a korpuszból származó példák segítségével, a következő kérdéseket próbálom megválaszolni:

- 1) Hogyan konstruálódik az (digitális) identitás a közösségi portálon, a digitális diskurzusokban?
- 2) A társas identitás egyes faktorai hogyan jelennek meg a többszínű posztokban?
- 3) Hogyan használják a kárpátaljai bilingvis net-nyelvhasználók, és hogyan tudják *kreáltívan* „ki”használni a digitális platformot a hatékony kommunikáció érdekében?

³ Posztdoktor kutató: Márku Anita, Projektazonosító: (Sz-036/2013).

⁴ Kutatási téma: The internet language use of the communities of practice of Transcarpathian Hungarians (contact phenomena, identity factors, language change/language maintenance, educational issues).

3. Identitás a digitális térben, digitális identitás

Az identitás kérdését két szempontból próbálom megközelíteni: egyrészt úgy mint a személyes identitás (vö. Tószegi 2013) faktorai a digitális térben, másrészt, hogy a digitális identitás hogyan konstruálódik a kárpátaljai nethasználók körében, a végzett megfigyelésekre alapozva. Ezért fontos tisztázni a digitális identitás, avagy online identitás és az offline identitás mibenlétét, az átfedéseket és különbségeket a fogalmak között.

Pintér Róbert internet- és mobilkommunikációs kutató szerint ugyanis: „...egyetlen identitás van, ami offline és online színtereken is megjelenik és konstruálódik. Tehát nem digitális identitásról beszélünk, hanem az identitás digitális reprezentációjáról és kölcsönös, online interakciókban való folyamatos konstruálódásáról” (Idézi Fehér 2014: 140).

Más kutatók szerint viszont egy merőben új konstrukciónak tekintik a digitális identitást: „szemben a fizikai identitással, a digitális identitás majdnem minden vonatkozásban megváltoztatható, átalakítható. Ennek értelmében az optimistábbak azt hangoztatják, hogy ez az új szabadságeszme, és hogy a digitális identitás nem más, mint korlátozások nélküli alkotás, annak az egyénnek az alkotása, amelyet leképez.[...] Ha már egyszer on-line vagy, nem számít a tested” – összegzi kritikusan a digitális identitás kérdéskörében alapműnek számító tanulmányában Stalder (2000). Szerinte *viszont a digitális identitás* – az egyén identitásának kétféle megnyilvánulása mellett (1. fizikai identitás, melynek alapját a mindennapi jelenlét és kapcsolatok képezik; valamint 2. adatközpontú identitás, melyek az egyént írott dokumentumokra alapozva jelölték individuumnként) – az új technológia folytán kialakult **járolékos identitástípus** (vö. Stalder 2000).

„Ezt az identitást az a digitális információmennyiség alakítja ki, amivel körül lehet írni az egyénnként azonosítható individuomot. Ezt az identitástípust immár nem szorítják határok közé a hagyományos papír-adatrendszer tulajdonságai. [...] Az individuom közvetlen módon befolyásolhatja az őt leképező információ egy részét. A felbukkanó digitális identitás valahol a fizikai és az adatközpontú identitás között helyezhető el. Mivel maga az individuom testi valójában nincs jelen, a férfi vagy nő ábrázolási módját más egyén is kialakíthatja, nem csak az illető férfi illetve nő” (Stalder 2000).

1. példa. Amikor az adat típusú individuom bekerül a digitális térbe: az identifikációs kód címszó a ht-szótárban

Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózat

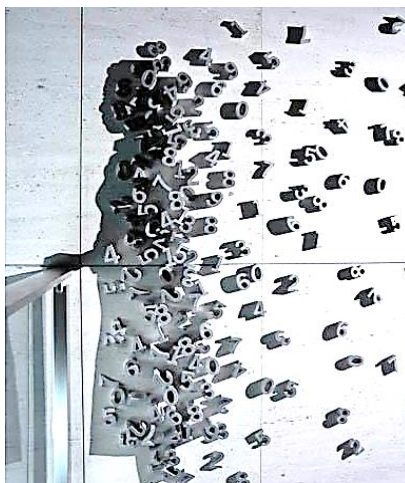
2013. január 17.

Kárpátaljai magyar kifejezés:

identifikációs kód (fn) ~ok, ~ot, ~ja

(Hiv) Ka (ált) (közh) (köz) természetes személy adóazonosító jele (száma) ♠♣ Ka Miért nincs identifikációs kódja az Ukrán Nemzeti Bank elnökének? (<http://karpatinfo.net/belfold>)

♠♣ Ka Az Ukrán Nemzeti Bank elnöke, Szerhij Arbusov elmondta, hogy vallási okokból nem rendelkezik identifikációs kóddal. (<http://karpatinfo.net/belfold>)

Nagyon hamar kiderült azonban, hogy korlátozott az egyén szabadsága az online-énreprezentációban is, ugyanis a digitális platformokon sem csak az egyén alakítja a digitális identitását, **digitális lábnyomát**, hanem nagyon könnyen mások is hozzátehetnek, elvehetnek belőle, módosíthatják azt. „Az egyes felhasználók külön-külön nem tudják meghatározni vagy kontrollálni adatkészletük egészét, hiszen online hálózatokban, indexelt keresési rendszerekben, közösségi oldalakon és algoritmizált útvonalakon léteznek, és adott rendszerekhez, színterekhez és más felhasználókhöz kapcsolódnak, hozzájuk képest azonosíthatók. Ez azt jelenti, hogy egy felhasználó éppúgy felcímkézheti és indexelheti a másikat, ahogy egy bármilyen digitálisan kódolt, automatizált rendszer teszi, tehát a tudatos vagy kevésbé tudatos emberi döntések vagy aktivitások éppúgy meghatározzák az online hálózatokat, mint a különböző programok, algoritmusok és a keretként működő platformok. Hogy ki hányadik helyen szerepel például a Google-ban vagy ki jelent számára referenciát egy közösségi oldalon, s ezek milyen hatással vannak az életére, mind-mind meghatározza a kialakuló és folyamatosan formálódó digitális identitást” (Fehér 2014: 140). Ezért is vált napjainkra olyan fontossá az adatvédelem problematikája, s egyre tudatosabbá válik az én-márka kialakítása, az „**én menedzselése**” is a virtuális térben.

A szakirodalomban még nincs konszenzus a **digitalizálódó „Én”** terminusát illetően. Olvashatunk **online identitásról** (Kim et al. 2011), **e-identitásról** (Vie 2011), **virtuális identitásról**⁵ és **Én 2.0-ról** (Schawbel 2009) is. Ezek a fogalmak csak látszólag szinonimák, más-más aspektusát emelik ki az online jelenlétnak: a hálózatba ágyazottságtól az én-márka építéséig. A **virtuális identitás** terminust újabban a nem valós, kitalált, kísérletező, hamis, fiktív online én-re használják, egy avatar, melyet számítógépes játékokban, fiktív online világokban, szerepjátékokban használnak (vö. Fehér 2014: 141). Az **online identitás** pedig inkább összefoglaló terminusként jelenik meg, mely lefedi mindazt, ami digitálisan jelen van rólunk (vö. Tószegi 2013). A **digitális identitás** – ahogyan azt Fehér Katalin értelmezi (2014: 141) – személyes-társas identitás, amelynek alapismérve az információs viselkedés, célja pedig az, hogy a realitáshoz képest az online mediatizált realitásban is megtalálja a helyét. „A digitális identitás ugyanis olyan dimenziókra is érvényes terminus, mint az online biztonság, a digitális tartalmak feletti kontroll vagy a magánélet és a nyilvánosság kérdései, bár ezek a személyes márkára is visszahathatnak. A döntési pontokból kirajzolódó stratégia ilyen értelemben mindenkinél más és más. Kevert online-offline identitások léteznek (Baker 2009) szintén online és offline hálózatokban, és kommunikációs értelemben ez egy „vegyes üzemmódot” eredményez (Walther & Parks 2002): átjárható csatornákat és platformokat, folyamatos mozgást az online hálózatokban.”(Fehér 2014: 142).

4. A kárpátaljai magyar Facebook-használók identitása

A kárpátaljai magyar közösség vonatkozásában voltak már identitásvizsgálatok (pl. MOZAIK 2001, Kárpát Panel 2007 stb.). A közösségre vonatkozó netnyelvészeti kutatások pedig 2010-ben indultak, s leginkább a már folyó kétnyelvűségi szociolingvisztikai kutatások vonalába illeszkedve, az idegen nyelvi- és kétnyelvűségi jelenségek gyűjtésére fókuszáltak

⁵ Virtuális identitás. Összeállította: Bedő Viktor. In: *Magyar virtuális enciklopédia*. [http://www.enc.hu/1enciklopedia/fogalmi/inf/virtualis_identitas.htm – 2013.05.09.]

facebook-os posztokban. Eddig néhány tanulmány, és két szakdolgozat született a témában (vö. Márku 2014a, 2014b, 2015, Márku–Bartha 2015, Bartha–Márku 2016, Kiss 2012, Fábrián 2012).

A nyelv és az etnikai, lokális identitás kapcsolatáról a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont munkatársai (lásd Cserniczkó–Márku szerk. 2007, Cserniczkó–Hires-László–Márku szerk. 2008), Cserniczkó István (2008) és Hires-László Kornélia (2010) is végeztek kutatásokat. „Az anyanyelv az, mely nemcsak az idegen csoportokkal szemben védelmez, hanem a saját csoporton belül – értsd magyarság – is segíti megtalálni az egyénnek a helyét” (Hires-László 2010). Ezt Cserniczkó (2008a, 2008b) a regionális nyelvváltozatok elkülönítésével és használatával magyarázza, mely a lokális identitás kialakulásában releváns tényezővé vált – tehát a helyi nyelvváltozat a regionális/kárpátaljai identitás egyik lényegi szimbólumának tekinthető. Hires-László monográfiájában részletezi az identitás faktorait: lokális, kisebbségi, kulturális, politikai, etnikai/nemzeti, transznacionális (vö. 2010: 39–41). Nincsenek viszont olyan kutatások a kárpátaljai magyar közösség vonatkozásában, melyek a digitális identitás, valamint „az én-menedzselésére”, az identitáskonstruálás módjaira és stratégiáira fókuszálnának az információs technológia korában. Ezt a területet a jövőben érdemes lenne szisztematikusan vizsgálni.

Az alábbi megállapítások a korpuszgyűjtés során szerzett tapasztalataimon alapulnak.

4.1. A digitális identitásról

A kárpátaljai korpuszban olyan nethasználóktól gyűjtöttem megnyilatkozásokat, diskurzusokat, akik az offline világban is ismerősem, vagy ismerőseim ismerősei. A kárpátaljai facebookozókról elmondható, hogy az online térben is valós profillal vannak jelen, Facebook profiljuk alapján szinte mindannyian beazonosíthatóak, általában valós névvel, fotóval, munkahelyi és személyes információkkal regisztrálnak, ezekhez nagyrészt nyilvános hozzáférést engedélyeznek. Ritka az olyan eset, aki fiktív/álnéven, nickname vagy művésznév mögül figyel/kommenttel. De van példa arra is, hogy egy nagyon is népszerű, magát függetlennek mondó online magyar sajtóorgánium mögött, akik rendszeresen posztolnak híreket a közösségi portálon, a teljes szerkesztőbizottság álnév mögé bújva ír⁶. Az egyéni profilokra jellemző, hogy pozitívabb képet festenek magukról, ahogy az a szakirodalomban is megjelenik, „a közösségi hálózatokban a „jobbik énünk” kerül előtérbe” (Bargh et al. 2002, idézi Fehér 2014: 147). Az utóbbi években (a korpuszgyűjtés 2011-ben kezdődött, tehát értem itt a 2014–2016-os évet) egyrészt a Facebook központi adatvédelmi fejlesztéseinek következtében, másrészt talán a felhasználók online öntudatra ébredésének köszönhetően, megfigyelhető, hogy jobban átgondolják, mi jelenjen meg, s mi nem a profilokban, kinek mi legyen hozzáférhető, s kinek mi tiltott. Az is megfigyelhető, hogy jóval megfontoltabbak abban is, milyen csoportokba lépnek be, mit posztolnak az üzenő falra, és milyen témákhoz milyen stílusban fűznek kommenteket. Több ismerősöm is beszámolt olyan tapasztalatokról, hogy a közösségi fórumon „magánemberként” közzétett posztjai, kommentjei negatív hatással voltak munkahelyi megítélésükre. Az én-márka valamilyen szinten stratégiailag tudatos építése főleg a politikai vagy érdekvédelmi szervezetekben pozíciót betöltőkre, az

⁶ <https://www.facebook.com/Karpathir/?fref=ts>; KárpátHír: <http://karpathir.com>.

értelmiségiekre (tanárok, művészek), a vállalkozókra jellemző. A tudatosság megnyilvánulása a közösségi oldalon megjelenő kommunikációban, a privát szféra védelmében és az én-reprezentációban érhető tetten.

A Budapesti Gazdasági Főiskola Kutatóközpontja 2013–2014-ben egy nagy volumenű nemzetközi kutatást indított a digitális identitás mibenlétének feltárására. A feltáró szakaszban a munkavállalás előtt álló Budapesten tanuló egyetemisták körében végeztek fókuszcsoporthoz és ellenőrző kérdőíves kutatást arra vonatkozóan, hogy milyen döntések/kérdések/attitűdök és stratégiák mentén építik online én-reprezentációikat (vö. Fehér 2014: 139). Fehér Katalinék kutatásából kiderült például, hogy az Y generáció (1980 és 1999 között született emberek, akik még nagyrészt a digitális korszak előtt nevelkedtek) tagjainak többsége egyetért azzal, hogy „ami nincs az interneten, az nem létezik”, s többségük rendelkezik tudatos stratégiával, hogy építse online személyiségét (Fehér 2014: 147).

A kárpátaljai közélet jó néhány fontos tagja úgy védekezik az online kiszolgáltatottság ellen, hogy nem regisztrál közösségi oldalakra, de más online platformokon tudatosan hagy digitális lábnyomot maga után. Többségük mégis használja a Facebookot tájékozódásra: családtagjuk, ismerősük profilján keresztül. Van arra is példa, hogy közéleti személyiségek több profilt is ápolnak a közösségi médiában: jó példája ennek a jelenlegi beregszászi polgármester, aki rendelkezik egy „magán profillal”⁷ és egy „hivatali profillal” (itt közszereplőként definiálja magát)⁸. Ez utóbbiban gondosan ügyel arra, hogy minden poszt két nyelven jelenjen meg (az államnyelven, ukránul és kisebbségi nyelven, magyarul), élve a hatályos nyelvtörvény adta jogokkal (a nyelvtörvényről bővebben lásd. Cserniczkó–Tóth 2016, lásd még Tóth 2016).

Ahogy a való életben (**offline tér**), úgy a digitális térben (**online tér**) sem tudjuk teljesen szétválasztani szerepeinket, az információs korban pedig e két tér is szinte szétválaszthatatlan, hatással vannak egymásra, kiegészítik egymást. Ma már nem ritka, hogy pl. egy állásinterjúnál vagy egy személyes találkozáskor a digitális identitás kerül előtérbe: a találkozót, interjút megelőzi egy online ellenőrzés/megfigyelés/azonosítás/hitelesítés, s függhet ettől a munka- és a személyes viszony létrejötte, s az sem titok, hogy a „Nagy Testvér” is figyel a közösségi fórumokon⁹.

Tehát kárpátaljai viszonylatban is megfigyelhető, hogy egyre többen óvatosságból a megfigyelő pozíciót választják az online fórumokon, a Facebookon, jelen vannak (mert az is gyanús, aki nincs jelen), de rejtőzködnek, s ez főleg az X generáció¹⁰ tagjaira, valamint a Y generáció idősebb tagjaira, a digitális bevándorlókra mondható.

⁷ <https://www.facebook.com/babjak23.zoltan?ref=ts&fref=ts>.

⁸ <https://www.facebook.com/BabjakZoltan23/?ref=ts&fref=ts>.

⁹ Putyiné az orosz Facebook [http://index.hu/tech/2014/04/22/putyine_az_orosz_facebook].

¹⁰ Az X generáció tagjai 1965 és 1975 között születtek, így életkoruk alapján körülbelül a Z generáció tagjainak szülei. Marc Prensky az X generáció tagjaira használja a „digitális bevándorló” jelzőt. Ez arra utal, hogy amíg a Z generáció tagjai („digitális bennszülöttek”) beleszülettek a 21. század digitális világába, míg az X generáció tagjai nem születtek bele a digitális világba, hanem életük során nyűgözte le őket, elfogadták és elkezdtek használni a digitális világ új vívmányait. A digitális bevándorló így alkalmazkodik a környezetéhez, de félig még a múltban él (vö. Gyarmathy 2012, és https://hu.wikipedia.org/wiki/X_generáció).

4.2. Kontaktuselemek mint identitásmarkerek a CMD-ben

Azt lehet látni az internetes korpusz elemzésénél, hogy az identitást alkotó faktorok leképeződnek a digitális térben is: pl. a kulturális identitás elemei, a régió multikulturalitása megjelenik a digitális diskurzusokban is (vö. Márku 2016 megjelenés alatt).

Jó példája ennek az ünnepek, évfordulók, események (lásd 2. példa), köszöntések, jókívánások, a rendezvényekre invitáló online meghívók többnyelvűsége.

2. példa. Többnyelvű gratuláció

Erika¹¹ V*****

Megkérte a kezem és én igent mondtam!!!!

He asked me to be his wife and I said YES!!!!

Nancy C*** W**** Congratulation.

Pavlo K**** Г-П-К-О!!!!!!!!!!!! [kb. óriási, szleng kifejezés]

Tracey A**** W**** Congratulations - so happy for you

Erzsébet H**** M**** Gratulálunk Erika nektek!!!.Látod egyszer mindenki megtalálja a párját! Nagyon örülök nektek!

Dóra B**** Gratula csajsz!

Karine K**** Вітаю) [Gratulálok!]

Тетяна З***** ОООО,Вітаюююю!!!!

Beáta M***** Gratula

Erika V**** Köszönjük szépen! Дякуємо!!! [Köszönjük]

A pravoszláv/ortodox húsvét ritkán esik egy időpontra a nyugati keresztyén egyházi ünnepel. Ezért a kárpátaljai magyarok abban a szerencsés helyzetben vannak, hogy gyakran kétszer is ünnepelhetik a legnagyobb keresztyén ünnepeket¹². A keresztyén egyházakban (a protestáns egyházakban nem mindenhol él ez a hagyomány) húsvétkor (egyes helyeken Húsvéttól Pünkösdig) egy kultúrspecifikus köszöntéssel üdvözlük egymást az emberek: Krisztus feltámadt! – Valóban feltámadt! (Christus resurrexit! – Vere resurrexit!), melynek ukrán/orosz megfelelője: „Христос воскрес! – „Вои(и)стину воскрес!¹³

A 3. példában láthatjuk, hogy a második hozzászóló a szláv formulával köszönti ismerőseit, tehát kódot vált. De ami érdekes még ebben a megnyilatkozásban az az, hogy a jókívánás kezdőbetűje cirill, majd a többi a latin abc betűi. Csupa latinnal, fonetikusán átírva, így nézett volna ki: Hresztosz Voszkresz!

3. példa. A pravoszláv/ortodox Húsvét köszöntése

Cs***** B***** MINDEN KEDVES UKRÁN ÉS OROSZ BARÁTOMNAK KELLEMES HÚSVÉTI ÜNNEPET KÍVÁNOK!!!

E***** B**** Had csatlakozzak, minden kedves Orosz, Ukrán, barátomnak Kellemes Húsvéti Ünnepeket Kívánok, Xresztosz Voszkresz! [Христос воскрес! Krisztus föltámadt!]

Az identitás, a közösséghez tartozás, az otthonosság érzése, Kárpátaljához (az orosz–ukrán kultúrához tartozó) tárgyáról, ételekről és italokról folyó diskurzusban is megjelenhet.

¹¹ Ebben a példában meghagytam a keresztnéveket azért, hogy szemléletesen látsszon, hogy a nyelvválasztás a személy etnikai hovatartozásra, L1 nyelvére enged következtetni.

¹² A karácsony soha sem esik egybe. Kárpátalján, a magyarlakta vidéken mindkét ünnep (ahogy a helyiek nevezik: „magyar húsvét”, „orosz/ukrán húsvét”) munkaszüneti nap.

¹³ Hogyan köszöntik egymást más országokban a húsvéti időszakban, lásd itt:

https://ru.wikipedia.org/wiki/Пасхальное_приветствие.

4. példa. *Kvász*¹⁴-nemzeti ital

Cs**** I**** Végre otthon, Ung partján tejes kávé, barátok, *kvász*¹⁵, csinos lányok....
Ungvár – itt: Ужгород.

5. példa

S**** A**** „Amikor kiveszed a *kvászt* a hűtőből és JÉGKRÉM, na az mennyei öröm :D”
Az úrlap teteje
M*** A****... amikor a szimbolban 40 percig se szolgálnak ki legalább egy langyossal, na,
az maga a pokol...
S**** A**** Ilyenkor kell betörni hozzám
M*** A**** most?
S**** A**** Most már hiába, épp a végére értem a *jégkrém-kvásznak* De holnapra újítok
másikat. Egyébként a Fornettibe kell menni, ott a legjobb az anyag, én is onnan nyúloom
M*** A**** voltam már ott is..
N**** Sz**** Te áruló
S**** A**** Na jó, szembe is (majdnem) iható a *kvász*
Á**** M*** Mi azaza *kvác*?
S**** A**** Nemmondommeg
Á**** M*** <http://hu.wikipedia.org/wiki/Kvasz>
Á**** M*** Na. Sakkor?
S**** A**** Már mindent tudsz Erre nem is kell több billentyűt koptatni
Á**** M*** azért megmaradok a sörnél...

¹⁴ kvász (fn) -, ~t, - (Gaszt) Ka (ált) (közh) (köz) roz- vagy árpakenyérből erjesztett, gyenge szesztartalmú savanykás ital ♡ Ka A Szovjetunióban a kvászt nyaranta leginkább tartálykocsikból lehetett venni, ma már inkább palackban forgalmazzák. (f.n.) [or/ukr квас 'ua' < lat cāseus 'sajt'] (→kvasz) Forrás: ht-online, Termini online szótár.

A magyar nemzethez tartozás sok határon túli magyar számára realizálódott az egyszerűsített honosítási eljárás¹⁶ bevezetésével, a kettős állampolgárság lehetőségével¹⁷. De ahol törvény van, ott visszaélések is vannak. Az alábbi cikkből az derül ki, hogy az egyik ukrán nacionalista párt tisztségviselőjéről egy rosszakarója az ukrán sajtóorgánumnak jelezte, és dokumentummal bizonyította, hogy magyar „Passzport”-tal, azaz útlevéllel rendelkezik, tehát magyar állampolgár. A cikket kommentálók felháborodásuknak adnak hangot, s kódváltással, kölcsönzéssel fejezik ki nemzeti identitásuk sérelmét.

6. példa. Nemzeti identitás

L***** B***** (forrás: D***** Cs*****)

Громадянка Угорщини вирішила стати мером Берегова (документ) | Трибуна
www.trubyna.org.ua

Наше видання продовжує відслідковувати хід передвиборчих перегонів на посаду міського голови у закарпатському місті Берегово. Як ми вже раніше повідомляли наш кореспондент проводить журналістське розслідування стосовно деяких «пикантних» подробиць біографії кандидатки від «Єдиного Центра» Ольги Бідз...

K*** D*** M***** A nagy ukrán nackó is magyar??? *Pizgyec*... [káromkodás]

I*** P*** hát leesett az állam...

K*** D*** M***** A nagy magyargyűlölők.... de a "**PAsszport**" az kell... [Útlevel]

I*** P*** olyat adnék neki, hogy besz*rna....

E*** B***** Azért kíváncsi vagyok, szemrebbenés nélkül hogy tette le a magyar esküt???????? Nem fordult ki a gyomra az utálattól?

I*** I*** Ez igen...és még mennyi ilyen van...

A**** B***** biztos nem személyesen vett részt az eskütételen, vagy max jeltolmáccsal

I***** I*****Komoly magyar felmenőkkel rendelkezhet :DDD

Láthatjuk a fenti példák által is, hogy a digitális identitás fogalmába beletartoznak a nemzeti, etnikai kulturális stb. identitás lenyomatai is. A digitális tér tulajdonképpen nem más, mint egy új szintér, ahol ezeket a részidentitásokat is megélhetik az egyének, (gyakorló)közösségek.

A korpuszgyűjtés kezdetén nem volt nehéz olyan diskurzusokat gyűjteni, amelyek kontaktuselemeket tartalmaztak. Az utóbbi egy évben viszont már tudatosabb nyelvhasználókká váltak a kárpátaljai facebookozók: a diskurzusokban megjelenő kontaktuselemek legtöbb esetben szándékoltan jelennek meg, s ha megjelennek, akkor gyakran a csoporthoz tartozás, az on- és offline közösségi (etnikai, lokális) identitás jelölőjeként, a „po zákárpátszki”-ság¹⁸, a „po násomu”-ság¹⁹ (vö. Márku 2014a, 2014b) kifejezőjeként funkcionálnak.

Gumperz (1982) és Auer (1984) kezdte először diskurzuseszközként megnevezni a kódváltást, szerinte a CS egyfajta kontextualizációs stratégia, metapragmatikai jelzés, amelyet a beszélő a szándékainak megfelelően használ. A kódváltás szociális funkcióját számos kutató vizsgálta az egyén szintjén (micro-level), és azzal érveltek, hogy az interperszonális

¹⁶125/1993. (IX. 22.) Korm. rendelet a magyar állampolgárságról szóló 1993. évi LV. törvény végrehajtásáról [http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99300125.KOR].

¹⁷ Az ukrán jogrend nem engedélyezi, de nem is szankcionálja.

¹⁸ po zákárpátszki – kárpátaljai módra, kárpátaljaiul, kárpátaljaiság.

¹⁹ po násomu – a mi nyelvünkön, mi szerintünk, a mi módunkon.

kommunikációban tapasztalható minták tükrözik a csoport normáit, szabályait is. Ha a kódváltás a beszédpartnerek közti különbségek kiegyenlítésére vagy a különbségek hangsúlyozására szolgál, akkor ez mindig fontos információt nyújt a közösségen belül és a közösségek között zajló interakciókról is. A használt nyelv a beszélő identitásáról is vall, szimbolikus szerepe van (vö. Heller 1988a, 1988b, Bhatia–Ritchie 1989, Jacobson 1990).

Az alábbi diskurzusban a posztoló és a kommentező közös nyelvi szocializációs háttérrel rendelkezik: mindketten ugyanabban a kárpátaljai városban, ugyanabban az iskolában szocializálódtak, s ott (is) sajátították el azt a kárpátaljai sajátos nem standard (az egyik adatközlő szerint dolisnyák ruszin tájnyelv (ósláv, ukrán, szlovák, magyar és román szavak és nyelvi elemek találhatóak benne, annak is a szóírósi változata), amelyen itt szót váltanak egy helyi étterem megnyitása kapcsán. Ezzel jelezve közös nyelvi szocializációs múltjukat, utalva arra, hogy „egy vérből valók vagyunk”..., még akkor is, ha a kommentező már évek óta más országban, angol nyelvi környezetben él.

7. példa. Po zákárpátszki I.

S**** S*****

A külsejét és belsejét elnézve úgy látom, végre van egy nem-proli hely a városban. :)

S***** A***** Na végre egy ízléses hely, ahol az ember Európában érezheti magát, már kellett. Ki is próbáljuk.

S***** S***** **No, védés? Poj dümü!** [Na, látod? Gyere haza!]

S***** A***** **Idu, idu, Szkara budu.** [Megyek, megyek, harmarosan (otthon) leszek]

Az alábbi példában szintén a fenti két személy diskurál ezen a közös nyelven. Az összehasonlíthatóság kedvéért standard ukránban és magyarul is közlöm a beszélgetést.

8. példa. Po zákárpátszki II.

Személy/ Person	Eredeti diskurzus (nyelvjárás, dolisnyák ruszin)	Standard ukránul így nézne ki	Magyarul
P1	Де тя носить?	Де тебе носить?	Merre csavarogsz?
P2	Nicsak, ki beszél?	Ти дивись, хто це говорить?	Nicsak, ki beszél?
P1	Mindig beszél, tudod.	Він завжди говорить, знаєш.	Mindig beszél, tudod.
P2	Еге, знаю!	Так, знаю!	Aha, tudom
P1	Но та кажи, дець ходила?	Ну, кажи, де ти ходила?	Mondd csak el, merre jártál?
P2	Довго...	Довго...	Hosszú...
P1	Ага, бо робити би треба, а не виляти хвостом.	Так, тому що робити би треба, а не виляти хвостом.	Persze, mert dolgozni kellene, nem a lábunkat lógatni!
P2	Но, не знаю, ко там по світові ся шляє оби не треба керт копати!	Ну, не знаю, хто там по світі шляєся щоб не треба город копати (виполювати)!	Na, nem tudom, ki is az, aki folyton a világot járja, hogy ne kelljen a kertet kapálnia!
P1	Йой, я ся уд керта бою. Я туди ни йду.	Ой, я боюсь городу ! Я туди не йду.	Jajjaj, én a kertől , félek. Nem járok arra!

Az eddigi kétnyelvűségi kutatások, a kárpátaljai magyarok kódváltási stratégiáiról is (lásd pl. Márku 2011, 2013), rávilágítottak arra, hogy bizonyos kódváltás-típusok (metaforikus CS) szoros összefüggésben vannak a csoportsszolidaritással, az identitással. Susan Gal (1987: 641) egy konstanzi olasz–német kétnyelvű közösségben egy speciális nyelvhasználati mód megjelenését kutatta ki. Azt találta, hogy egy fiatalokból álló csoport tagjai az olasz és a német nyelvet felváltva használta: egy társalgáson belül hol olaszul, hol németül szólaltak meg. Ez a közösség ezzel a gyakorlattal mintegy kifejezte saját identitástudatát: nem akartak háttal fordítani olasz gyökereiknek, azonban a német társadalomba történő tökéletes beolvadást is elutasították. A saját identitás és a nyelvhasználat kölcsönösen megerősítette egymást: azáltal, hogy folyamatosan gyakorolták az általuk kialakított, sok más csoporttól eltérő beszédmódjukat, a gyakorlóközösség tagjai egyben meg is erősödtek sajátos identitásukban. A gyakorlóközösség fogalma tehát nem csupán fizikai cselekvések, hanem bizonyos kommunikációs gyakorlatok tanulása, továbbadása, megerősítése esetén is alkalmazható (Szabó 2012).

Ahogy ebben az alábbi idézetben is láthatjuk: a *násá márká* váltás egyben a szolidaritás, az egy csoporthoz tartozás kifejezése, valamint a kifejezés „*a mi márkánk*” többletjelentést is hordoz, ezért alkalmasabb a mondanivaló és a hozzá kapcsolódó kicsit ironikus érzelmi töltet kifejezésére, mint magyar megfelelője.

9. példa. (orosz gyártmányú repülőgépről van szó) *Násá márká (a mi márkánk, a mi termékünk)*

Gxxxx ***** Jó gép, hazahozod?

Sxxxx***** *Násá márká*

A szakirodalom megkülönbözteti a tulajdonított és az alkotott/felépített (ascribed/ constructed) identitást (vö. Hires-László 2010: 51, Castells 1996).

Érdekes példája az identitáskonstruálásnak az, amikor egy erdélyi származású, egyébként Magyarországon szocializálódott, de már évek óta Kárpátalján élő személy úgy próbál kárpátaljai identitást konstruálni magának, hogy gyakran alkalmaz szókölcsonzéseket (11. példa), használ ukrán formulákat beszélgetéseiben (pl. köszönés), vagy például a nevét a facebook profilján átírja cirillre, s egy ideig így használja.

10. példa. Kölcsonszó: *turnyik* [tornaszer, nyújtó]

M**** A***

Köszönöm minden fiatalnak, akik fontosnak tartották és ki tudtak, ki akartak jönni a Szeretethíd napjára. Jó kis meló volt. Remélem, a *turnyikos* emberkék nem ragadnak rá a frissen festett vasakra :D

11. példa. Részlet egy üzenetváltásból

T**** S****: vagy?

M**** A**** *ták, dobrédeny* [jó napot!]

T**** S****: nyelveken szólsz?

M**** A****: :D

T**** S****:)

M**** A****: na mondja hát :)

5. Záró gondolatok

A kétnyelvűségi jelenségek a kárpátaljai magyarok világhálón megjelenő szövegeiben is természetesen vannak jelen, csakúgy, mint az élőbeszédben vagy az írásbeli kommunikációs műfajok némelyikében, hiszen a web2-es felületek csak a kommunikációs platform szerepét töltik be. Soha annyi 'szöveg' nem született még, mint most, az internet és a közösségi fórumok virágkorában. A netes kommunikáció egy újabb lehetőség a kreatív szövegalkotásra.

Ahogy a tanulmányban bemutatott példákban is látszik, a felhasználók előszeretettel használják ki a kétnyelvű lét adottságait, azt, hogy hozzáférnek két (vagy több) kódrendszer, két (vagy több) kultúra elemeihez. A kontaktusjelenségek a facebookos bejegyzésekben nem véletlenül vannak jelen, s nem a nyelvi deficit jelölői, hanem tudatos és kreatív kommunikációs fogások: gyakran a humor kifejező eszközei, a nyelvi játék, a többletjelentés vagy a más stílusérték jelölői, néha pedig az identitás, a „kárpátaljaiság”, a csoportszolidaritás verbális eszközei. A példákat (s tágabb értelemben a kárpátaljai magyarok netes nyelvhasználatát) csak úgy értelmezhetjük, érthetjük meg, ha figyelembe vesszük azt a nyelvi, kulturális, politikai, közéleti kontextust is, ahol megszülettek, valamint a kommunikációs felület, virtuális világ szabályait, szokásrendszerét is szem előtt tartjuk. A digitális térben egyrészt leképeződik a valódi identitás, s annak faktorai, másrészt az új tér új lehetőségeket is ad a kísérletezésre. A digitális identitás hozzátesz/(tehet) a valós identitáshoz, de számos új kérdést is felvet például az adatvédelem, a hozzáférhetőség, az én menedzselésének lehetőségei terén, melyeket a közeljövőben érdemes és szükséges alaposabban megvizsgálni a kárpátaljai magyarság vonatkozásában.

Irodalom

- Androutsopoulos, J. 2006. Introduction: Sociolinguistics and computer-mediated communication. *Journal of Sociolinguistics* 10(4): 419–438.
- Auer, Peter 1984. *Bilingual Conversation*. Amsterdam: John Benjamins.
- Baker, Andrea J. 2009. Mick or Keith: blended identity of online rock fans. *Identity in the Information Society* 2(1): 7–21.
- Baldwin, J. M. 1894. *Mental Development in the Child and the Race*. New York: Macmillan.
- Barber, Benjamin R. 1995. *Jihad vs. McWorld*. New York: Ballantine Books.
- Bargh, John A. – McKenna, Katelyn Y. A. – Fitzsimmons, Grainne M. 2002. Can you see the real me? Activation and expression of the “true self” on the Internet. *Journal of Social Issues* 58(1): 33–48.
- Bartha Csilla – Márku Anita 2016. Kreatív nyelvhasználat: a kárpátaljai magyarok digitális kommunikációjának néhány példája. In: Hires-László Kornélia szerk. *Nyelvhasználat, két-nyelvűség. Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból II*. Ungvár: Autdor-Shark, 61–77.
- Basmah dr., Issa Tlelan Al-Saleem 2011. Language and Identity in Social Net Working Sites *International Journal of Humanities and Social Science* Vol. 1 No. 19; December 2011; [http://www.ijhssnet.com/journals/Vol_1_No_19_December_2011/19.pdf. – 2016.06.08.]
- Bhatia, Tej K. – William C. Ritchie ed. 1989/2004. *The Handbook of Bilingualism*. Blackwell Handbooks in Linguistics.
- Bódi Zoltán 2015. Az internetes nyelvváltozatokról. *e-nyelv.hu magazin*. 2015/3. [http://e-nyelvmagazin.hu/szerzo/?sz=88 – 2015.11.11.].
- Castells, Manuel 1996/2000. *The Rise of the Network Society*. Malden, MA: Blackwell.

- Castells, Manuel 1997. *The Power of Identity*. Malden, MA: Blackwell.
- Crystal, David 2001/2004. *Language and the Internet*. Cambridge University Press.
- Cserniczkó István 2008a. Nyelv és azonosságtudat összefüggései a kárpátaljai magyar közösségben. In: Fedinec Csilla szerk. *Értékek, dimenziók a magyarságkutatásban*. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság, 153–170.
- Cserniczkó István 2008b. A nyelv szerepe a kárpátaljai magyarság azonosságtudatában. In: Császár Melinda – Rosta Gergely szerk. *Ami rejtve van s ami látható. Tanulmányok Gereben Ferenc 65. születésnapjára*. Budapest–Piliscsaba: Pázmány Társadalomtudomány 10., 101–113.
- Cserniczkó István – Hires-László Kornélia – Márku Anita szerk. 2008. „*hogya a magyarság ne vesszen el nyomtalanul ezen a vidéken*”. *A kárpátaljai magyarság 20. századi története és mai helyzete mélyinterjúk tükrében*. Ungvár: PoliPrint.
- Cserniczkó István – Hires-László Kornélia 2008. A nemzeti és lokális identitás meghatározó tényezők a kárpátaljai magyar közösségben. In: Cserniczkó István, Hires-László Kornélia és Márku Anita szerk.: „*hogya a magyarság ne vesszen el nyomtalanul ezen a vidéken*”. *A kárpátaljai magyarság 20. századi története és mai helyzete mélyinterjúk tükrében*. Ungvár: PoliPrint Kft., 9–28.
- Cserniczkó István – Márku Anita szerk. 2007. *Hiába repülsz te akárhová. Segédkönyv a kárpátaljai magyar nyelvrások tanulmányozásához*. Ungvár: PoliPrint.
- Cserniczkó István – Soós Kálmán 2002. Mozaik 2001. Gyorjelentés – Kárpátalja. In: *Mozaik 2001. Magyar fiatalok a Kárpát-medencében*. Budapest: Nemzeti Ifjúságkutató Intézet, 91–135.
- Cserniczkó István – Tóth Mihály 2016. The Rights of the National Minorities in Ukraine. In: Hires-László Kornélia szerk. 2016. *Nyelvhasználat, kétnyelvűség. Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból II*. Ungvár: Autdor-Shark, 171–187.
- Erikson, Erik H. 1950. *Childhood and society*. New York: Norton.
- Fábián Beáta 2012. *Kárpátaljai fiatalok internetes kommunikációjának sajátosságai „írott beszélt nyelvi” szövegek alapján (közösségi fórumokon: Facebook, Skype, Msn)*. Évfolyamdolgozat. Beregszász: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola.
- Fehér Katalin 2014. Milyen stratégiák mentén épül fel a digitális identitás? Feltáró kutatási szakasz: a munkavállalás előtt álló egyetemisták. In: *Médiakutató*, 2014/02/nyár, 139–154. [www.mediakutato.hu/cikk/2014_02_nyar/11_digitalis_identitas.pdf – 2016.05.23.]
- Gal, Susan 1987. Codeswitching and consciousness in the European periphery. *American Ethnologist* 14: 635–653.
- Gumperz, John J. 1982. *Discourse Strategies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gyarmathy Éva 2012. *Dislexia a digitális korszakban*. Budapest: Műszaki Könyvkiadó.
- Heller, Monica 1982. Negotiations of language choice in Montreal. In: Gumperz, J. ed. *Language and Social Identity*. Cambridge: University Press, 108–118.
- Heller, Monica 1988a. Where do we go from here? In: Heller, M. ed. *Codeswitching. Anthropological and Sociolinguistic Perspectives*. Berlin: Mouton, 265–273.
- Heller, Monica ed. 1988b. *Codeswitching. Anthropological and Sociolinguistic Perspectives*. Berlin: Mouton.
- Hires-László Kornélia 2010. „*Az öreg fát már nagyon nehéz kivágni*”. *A nemzeti és lokális identitás faktorai az ezredfordulón a kárpátaljai magyar közösségben*. Ungvár: PoliPrint.
- Jakobson, Roman 1990. *On Language*. Cambridge, Mass: Harvard University Russian Language Project.
- Kim, Hee-Woong – Zheng, Jun Raymond – Gupta, Sumeet 2011. Examining knowledge contribution from the perspective of an online identity in blogging communities. *Computers in Human Behavior* 27(5): 1760–1770.
- Kiss Anita 2012. *Kárpátaljai fiatalok internetes kommunikációjának sajátosságai „írott beszélt nyelvi” szövegek alapján (közösségi fórumokon)*. Szakdolgozat. Beregszász: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola.

- Malinák Judit 2008. A személyes identitás létrejötte a médiakultúra globalizálódásának kontextusában. In: *A kultúra kódjai*. Budapest: MOME, 77–91.
- Márku Anita 2011. „Po zákárpátszki” Kétnyelvűség, kétnyelvűségi hatások és kétnyelvű kommunikációs stratégiák (nyelvválasztás, kódváltás) szocio- és pszicholingvisztikai aspektusai a kárpátaljai magyar közösségben. Doktori disszertáció, Veszprém: Pannon Egyetem.
- Márku Anita 2013. „Po zákárpátszki” Kétnyelvűség, kétnyelvűségi hatások és kétnyelvű kommunikációs stratégiák a kárpátaljai magyar közösségben. Ungvár: „Lira” Poligráfcentrum.
- Márku Anita 2014a. "Po násomu". Szolidaritás és kizárás: a kódváltás mint nyelvi játszma. In: Gróf Annamária – N. Császi Ildikó – Szoták Szilvia szerk. *Sokszínű nyelvészet – nyelvi sokszínűség. Írások Kolláth Anna tiszteletére*. Budapest–Alsóőr: Tinta Könyvkiadó – UMIZ – Imre Samu Nyelvi Intézet, 225–235.
- Márku Anita 2014b. „Po zákárpátszki” Kétnyelvűségi jelenségek (lexikai kölcsönzések) a kárpátaljai magyarok körében. In: Єлизавета Барань – Степан Черничко ред. Bárány Erzsébet – Cserniczkó István szerk. *Українсько-угорські міжмовні контакти: минуле і сучасність. Матеріали міжнародної наукової конференції. Az ukrán–magyar nyelvi kapcsolatok múltja és jelene. Nemzetközi tudományos konferencia előadásai; Націонала Академія Наук України Інститут Української мови – Міністерство освіти і Науки України – Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці ІІ; Ukrán Nemzeti Tudományos Akadémia Ukrán Nyelvi Intézete – Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma – II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola*.
- Márku Anita 2015. Az internetes nyelvhasználat kutatásának lehetőségei a kárpátaljai magyarok gyakorlóközösségeiben. In: Márku Anita – Hires-László Kornélia szerk. *Nyelvoktatás, kétnyelvűség, nyelvi tájkép. Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból*. Ungvár: Autdor-Shark, 71–89.
[http://www.kmf.uz.ua/hun114/images/konyvek/HAI_KOTET_15.pdf]
- Márku Anita 2016. A kárpátaljai magyarok internetes nyelvhasználata: nyelvi kontaktus, identitás és kreativitás. In: *Általános Nyelvészeti Tanulmányok*. Akadémiai Kiadó. Megjelenés alatt.
- Márku, Anita and Bartha, Csilla 2015. Researching the internet language use as a modern trend in applied linguistics. In: Ilona Huszti – Ilona Lechner eds. *Modern trends in foreign language teaching and applied linguistics*. Proceeding of the international conference 'Modern trends in foreign language teaching and applied linguistics int he twenty-first century: Meeting the challenges', 11–12 April, 2014). Beregszász/Berehovo, 156–168.
[http://www.kmf.uz.ua/hun114/images/konyvek/modern-trends_11_17.pdf]
- Mead, Georg Herbert 1934/1973. *A pszichikum, az én és a társadalom*. Budapest: Gondolat.
- Milroy, James, & Milroy, Lesley 1985. Linguistic change, social network and speaker innovation. *Journal of Linguistics*, Volume 21/Issue 02: 339–384.
- Molnár Eleonóra – Orosz Ildikó 2007. Kárpát Panel – Kárpátalja. Gyorsjelentés. In: Papp Z. Attila – Veres Valér szerk. *Kárpát Panel 2007. A Kárpát-medencei magyarok társadalmi helyzete és perspektívái*. Gyorsjelentés. Budapest: MTA Etnikai – Nemzeti Kisebbségkutató Intézet.
- Ochs, E. – Shieffelin, B. "Language Acquisition and Socialization: Three Developmental Stories and Their Implications." R. Shweder and R. Levine, eds. 1984. *Culture Theory: Essays on Mind, Self, and Emotion*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Paolillo, John C. 2011. "Conversational" Codeswitching on Usenet and Internet Relay Chat *Language@Internet*, 8 (2011), article 3. [www.languageatinternet.org, urn:nbn:de: 0009-7-32140, ISSN 1860-2029]
- Pléh Csaba 2016. A hálózat kutatás története. In: Pléh Csaba – Unoka Zsolt szerk. *Hány barátod is van?* Budapest: Oriold és Társai Kiadó, 7–29.
- Prensky, Marc 2001. "Digital Natives, Digital Immigrants". *On the Horizon* 9(5): 1–6.
- Schawbel, Dan 2009/2012. *Én 2.0*. Budapest: HVG.

- Stalder, Felix 2000. Az analógtól a digitális identitás felé. Szabó Géza fordítása. *Korunk*. 2000. április. [http://felix.openflows.com/html/id_ana_dig_hu.html – 2013.05.09.]
- Szabó Tamás Péter 2012. Gyakorlat teszi a nyelvet. *Nyelv és tudomány*. [http://www.nyest.hu/hirek/gyakorlat-teszi-a-nyelvet]
- Tószegi Zsuzsanna 2013. A Web 2.0 és az online identitás. *Könyv és nevelés XV/1*. [http://olvasas.opkm.hu/portal/felso_menusor/konyv_es_neveles/a_web_20_es_az_online_identitas – 2016.05.15.]
- Tóth Enikő 2016. A Beregszászi járás közigazgatási egységeinek internetes kommunikációja. In: Hires-László Kornélia szerk. *Nyelvhasználat, kétnyelvűség, Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból II*. Ungvár: Autdor Shark, 163–171.
- Veszelszki Ágnes 2011. Az infokommunikációs technológia hatása a nyelvre: A doktori disszertáció tézisei. [http://doktori.btk.elte.hu/lingv/veszelszkiagnes/tezis.pdf – 2014.02.12.]
- Vie, Stephanie ed. 2011. *(E)identity*. Southlake, TX: Fountainhead Press.
- Vigotszkij, Sz. L. 1971. *A magasabb pszichikus funkciók fejlődése*. Budapest: Gondolat.
- Walther, Joseph B. – Parks, Malcom R. 2002. Cues filtered out, cues filtered in: Computer-mediated communication and relationships. In: Knapp, Mark L. – Daly, John A. eds. *Handbook of Interpersonal Communication*. 3. Edition. Thousand Oaks: Sage.
- Wardhaugh, Ronald 2002. *Szociolingvisztika*. Budapest: Osiris.
- Warschauer, Mark 2001. Language, identity, and the Internet. [http://www.arts.uwa.edu.au/MotsPluriels/MP1901mw.html – 2013.10.22.]

A kötet szerzői

Bárány Erzsébet, PhD

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Filológia Tanszék
Nyíregyházi Egyetem Kelet- és Közép-európai Kutatóközpont

Cserniczkó István, PhD

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont
Pannon Egyetem, Magyar és Alkalmazott Nyelvtudományi Intézet

Dudics Lakatos Katalin, PhD

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Filológia Tanszék

Gazdag Vilmos

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Filológia Tanszék
ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola, doktorjelölt

Hires-László Kornélia

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont
Budapesti Corvinus Egyetem, Szociológia Doktori Iskola, doktorjelölt

Huszi Ilona, PhD

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Filológia Tanszék

Karmacsi Zoltán, PhD

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Filológia Tanszék, Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont

Lechner Ilona

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Filológia Tanszék
ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola, PhD-hallgató

Lengyel Zsolt, CSC, professor emeritus

Pannon Egyetem, Magyar és Alkalmazott Nyelvtudományi Intézet

Márku Anita, PhD

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont

Máté Réka

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont
Pannon Egyetem, Többnyelvűségi Nyelvtudományi Doktori Iskola, PhD-hallgató

Pilipenko, Gleb, PhD

Orosz Nemzeti Tudományos Akadémia, Szlavisztika Intézet

Szakál Imre, PhD

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Történelem- és Társadalomtudományi Tanszék

Tóth Enikő

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont

ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola, PhD-hallgató

Tóth Mihály, CSc

Ukrán Nemzeti Tudományos Akadémia, Koreckij Állam- és Jogtudományi Intézete

Б-13 *Багатомовність, регіоналізм, викладання мов. III. Збірник статей дослідників науково-дослідного центру ім. А. Годинки* / Ред. Марку Аніта, Товт Еніке. – Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2017. – 236 с.

ISBN 978-617-7404-27-8

Збірник наукових праць презентує результати досліджень, які проводять співробітники науково-дослідного центру ім. Антонія Годинки. У виданні представлено також наукові статті тих дослідників і викладачів кафедри філології Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II, які тісно співпрацюють з науково-дослідним центром і здійснюють філологічні дослідження саме на території Закарпаття.

Цей збірник став третім томом серії *Збірник статей дослідників науково-дослідного центру ім. А. Годинки*, який вперше був виданий 2015 року.

В основі наукових публікацій лежить принцип єдності багатомовності, регіоналізму та викладання мов: дослідження спрямовані на одержання вичерпних відповідей на питання стосовно використання мов, ідентичності, освіти, викладання мов, мовних прав, історії становлення мовного колориту на Закарпатті та його перспектив.

ББК: 81.1
УДК: 81'27

Наукове видання

БАГАТОМОВНІСТЬ, РЕГІОНАЛІЗМ, ВИКЛАДАННЯ МОВ

III. Збірник статей дослідників науково-дослідного центру ім. А. Годинки

Редактори: Марку Аніта, Товт Еніке

Здано до складання: 10.12.2017. Підписано до друку 28.02.2017.
Папір офсетний. Формат видання 70х100/16. Умов. друк. арк. 19.
Зам. 120.

Видавництво: ТОВ «РІК-У», 88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року

Друкарня: пп Лац Ч. С. м. Берегово, пл. Кошута, 4.